

ISSN 1426-3904

Bociek

Biuletyn Klubu Przyrodników

**Sprawozdanie Zarządu Klubu
z działalności w roku 2015 - str. 1-10
XXXIV Zjazd Klubu Przyrodników - str. 11-12**

125 1/2016

Ochrona przyrody? A która?

W latach 60. ubiegłego wieku, w ówczesnym, gomułkowskim, kontekście społeczno-politycznym, poeta i satyryk Natan Tenenbaum, napisał taki dwuwiersz:

*Gdy słyszę słowo: „Kultura”
Pytam od razu: — A która?*

Być może podobne pytanie należałoby zadać dziś, nie tylko w odniesieniu do kultury, ale także ochrony przyrody? Czy przypadkiem nie istnieją równoległe, obok siebie, dwie narracje dotyczące ochrony przyrody, dwa postrzeżenia, dwie praktyki? Z jednej strony jest to wiekowa już tradycja ochroniarska, której podstawy tworzyli Jan Gwałbert Pawlikowski, Władysław Szafer i wielu innych, bazująca na podejściu wypracowanym w innych krajach Europy, zarówno wschodniej jak i zachodniej, na przemysłeniach Hugo Konwentza czy Aleksandra Kożewnikowa. Jej podstawą jest ochrona konserwatorska, oparta na pozostawieniu przyrody samej sobie, zabezpieczeniu przed zachłannością człowieka, w parkach narodowych, rezerwatach i innych formach ochrony, ograniczeniu lub eliminacji wpływów działalności ludzkiej, poszanowaniu dla spontanicznie zachodzących procesów i dynamiki naturalnych zmian.

Z drugiej strony od lat słyszymy o „ochronie” za pomocą piły, strzelby i koparki, nie dla przyrody jako takiej, przedstawiającej wartość samą w sobie, lecz dla człowieka i jego interesów. Propaguje ją dziś między innymi oficjalna propaganda Lasów Państwowych czy Polskiego Związku Łowieckiego, z twarzą Jana Szyszki, z „zarządzaniem przyrodą”, kształtowaniem ekosystemów tak, aby jak najlepiej „służyły człowiekowi”, „regulacją pogłowia” itd. Na niej to właśnie opierają się postulaty usuwania „drzew kornikowych” w Puszczy Białowieskiej czy „czynna ochrona” ekosystemów leśnych w rezerwatach i parkach narodowych. Na niej bazuje upowszechniane przez Lasy Państwowe w społeczeństwie przeświadczenie, że las nie urośnie bez leśnika, a gospodarka leśna jest równoznaczna z ochroną przyrody.

Obie „ochrony” współistnieją w dynamicznej równowadze czasoprzestrzennej, zdobywając przewagę tu lub tam, dziś lub jutro. Przepaść pomiędzy nimi pogłębia się, jak wiele rozłamów powstających dziś w Polsce. Punktów stycznych lub pól do negocjacji czy współpracy – brak, zresztą nie było ich nigdy.

Więc kiedy znów gdzieś usłyszymy „ochrona przyrody”, nie zapomnijmy zapytać – a która?

Andrzej Jermaczek

Sprawozdanie Zarządu Klubu z działalności w roku 2015

Fot. Andrzej Jermaczek

Członkowie Klubu

W dniu 31 grudnia 2015 roku Klub liczył 679 członków. W roku 2015 w szereg Klubu wstąpiło 14 osób. Statystyka osób pochodzących z poszczególnych województw przedstawiała się następująco: dolnośląskie 35 osoby, kujawsko-pomorskie 11, lubelskie 3, lubuskie 160, łódzkie 19, małopolskie 14, mazowieckie 20, opolskie 6, podkarpackie 1, podlaskie 4, pomorskie 21, śląskie 20, świętokrzyskie 3, warmińsko-mazurskie 9, wielkopolskie 324, zachodniopomorskie 42. Bieżącą składkę w roku 2015 opłaciły 142 osoby.

W ramach struktur organizacyjnych Klubu w roku 2015 działalność prowadziło pięć kół terenowych: piłskie, wolsztyńskie, poznańskie, dolnośląskie i jurajskie. Oprócz podejmowanych lokalnie interwencji, Koła prowadziły samodzielne prace terenowe oraz były organizatorem spotkań i imprez związanych z ochroną przyrody.

Projekty ochrony przyrody (realizowane)

W ramach prac z zakresu ochrony przyrody realizowano następujące projekty:

1. Ochrona torfowisk alkalicznych (kod 7230) w młodoglacjalnym krajobrazie Polski północnej.

Projekt zakłada czynną ochronę najważniejszych z punktu widzenia ochrony przyrody i najcenniejszych obszarów torfowisk alkalicznych Polski północnej, w 29 obszarach Natura 2000 (86 obiektów o łącznej powierzchni blisko 1000 ha). Projekt realizowany jest w partnerstwie z RDOŚ Gdańsk i RDOŚ Olsztyn. Realizację projektu rozpoczęto we wrześniu 2012 r. W roku 2015 zrealizowano następujące zadania:

- Namnażanie i wsiedlanie skalnicy torfowiskowej w 6 obiektach.
- W ramach kontynuacji wykonywania działań ochronnych – skoszono 35 ha torfowisk i usunięto nalot drzew i krzewów z powierzchni 37 ha. Łącznie koszenia wykonano już na 88 ha, a wycinki na

84 ha. Działania będą kontynuowane w sezonie 2016.

- Odebrano dokumentację techniczną i wybudowano 21 zastawek – z czego 20 na terenie Kosobudek. Wyłoniono wykonawcę budowy dla kolejnych 26 zastawek, ale budowa rozpoczęła się w I kwartale 2016 r.
- Wykonano instalację 5 cylindrów Clemsona w tamach bobrowych. Zadanie zakończono.
- Zorganizowano warsztaty w ośrodku w Kuklach (woj. podlaskie) podsumowujące dotychczasowe działania w ramach projektu.
- Przekazano do Komisji Europejskiej Raport Śródokresowy z realizacji projektu, który został zatwierdzony.
- Zakupiono grunty o powierzchni 24,83 ha, z czego 2,62 ha na terenie otuliny rezerwatu Mechowiska Sulęczyńskie, które następnie zostały włączone do terenu samego rezerwatu oraz 21,4 ha na terenie Doliny Rospudy.
- Zorganizowano wyjazd studyjny łączący w sobie promocję wyników projektu na międzynarodowym kongresie ochrony przyrody w Montpellier (Francja) oraz zbieranie/wymiana doświadczeń w ochronie torfowisk alkalicznych w innych projektach LIFE we Francji i Niemczech. W wyjeździe brało udział 12 osób.

2. Ochrona torfowisk alkalicznych (kod 7230) południowej Polski.

Analogiczny projekt do realizowanego w Polsce północnej. Zakłada czynną ochronę najważniejszych z punktu widzenia ochrony przyrody i najcenniejszych obszarów torfowisk alkalicznych Polski południowej, w 24 obszarach Natura 2000 (97 obiektów o powierzchni od kilku arów do kilkudziesię-

ciu ha). Projekt realizowany jest w partnerstwie z Gorczańskim Parkiem Narodowym. Współfinansującym, oprócz funduszu Life + i NFOŚiGW, jest Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Rzeszowie. Realizację projektu rozpoczęto we wrześniu 2014r. W roku 2015 przeprowadzono inwentaryzację większości obiektów w projekcie i zamontowano urządzenia do monitoringu hydrologicznego w wybranych obiektach. W ramach Projektu zamontowano na jednym z obiektów stację monitoringową, składającą się m.in. z stacji kompaktowej WS-GP1 z modemem GSM. Podpisano porozumienia na realizację działań z zakresu czynnej ochrony z Magurskim i Bieszczadzkiem Parkiem Narodowym oraz Nadleśnictwami: Cisna, Rymanów, Dukla, Piwniczna. Ponadto podpisano porozumienie z RDOŚ w Łodzi i Krakowie dotyczące wspólnej realizacji Projektu. W ramach Projektu Klub rozpoczął opracowanie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Torfowiska nad Prosną w województwie łódzkim (w ramach którego wykonano inwentaryzację przyrodniczą obszaru, przeprowadzono pierwsze spotkania Zespołu Lokalnej Współpracy, przeprowadzono wraz z RDOŚ w Łodzi procedurę administracyjną, tzn. zamieszczono ogłoszenia w lokalnej prasie o rozpoczęciu opracowania PZO, złożono wnioski o zmianę SDF). Dla większości obiektów pozyskano dane ze starostw o właścicielach działek w obiektach. Rozpoczęto procedurę uzgodnień z właścicielami gruntów prywatnych. Przedstawiciele Klubu uczestniczyli w spotkaniach Zespołu Lokalnej Współpracy dla opracowywanego planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Moczary.

Na terenie województwa podkarpackiego wykonano działania ochronne (wycinka nalotów drzew i krzewów oraz koszenie przygotowawcze), były to tereny w

zarządzie Nadl. Cisna, Rymanów, Dukla oraz Magurskiego Parku Narodowego (na ok. 2 ha wykonano koszenie, na powierzchni 1,20 ha wykonano wycinkę nalotów drzew i krzewów). W lipcu odbyła się oficjalna konferencja rozpoczynająca Projekt, która miała miejsce w siedzibie Gorczańskiego Parku Narodowego. W pierwszy dzień konferencji odbyły się oficjalne wystąpienia oraz posiedzenie Komitetu Sterującego Projekt, natomiast w drugi dzień odbyła się wycieczka terenowa m.in. do obiektów znajdujących się w Projekcie.

3. Przebudowa oraz zmiana sposobu użytkowania zabytkowego budynku karczmę sądowej w Uniemyślu – Uniemyśl, karczma sądowa (XVIII w.): kompleksowy remont, etap V.

Dzięki dotacji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego dokończyliśmy remont Stacji z zewnątrz poprzez położenie specjalnych tynków renowacyjnych (o działaniu wilgociochłonnym i grzybobójczym) i pomalowanie ścian farbami renowacyjnymi, a także poprzez odtworzenie stolarki drzwiowej co pozwoliło ostatecznie zamknąć bryłę budynku. Dokończyliśmy także remont dachu instalując odgrom, rynny i rury spustowe oraz płotki przeciwniebowe. Ważnym działaniem było także wykonanie systemu instalacji przeciwpożarowej i oddymiania.

4. Społeczny nadzór zarządzania najcenniejszymi lasami w Polsce.

W projekcie jesteśmy partnerem Pracowni Na rzecz Wszystkich Istot, Oddział Podlaski. W roku 2015 kontynuowano pozyskiwanie informacji o konsultacjach społecznych do planów ochrony dla parków narodowych

Odnowiony front zabytkowego budynku remontowanej Stacji Klubu w Uniemyślu. Fot. Andrzej Jermaczek

(wszystkich tych, dla których takie plany nie zostały jeszcze ustanowione) oraz dokonano analizy ogłoszonych projektów planów ochrony dla Gorczańskiego PN, Magurskiego PN, Poleskiego PN, Słowińskiego PN, Świętokrzyskiego PN i Tatrzańskiego PN. Do ww. planów zgłoszono wnioski i uwagi. Kontynuowano pozyskiwanie informacji i analizę dokumentacji od siedmiu nadleśnictw objętych projektem w zakresie PUL, szczególnie odnośnie ekosystemów referencyjnych i ilości pozostawianego martwego drewna w lesie. W lutym zorganizowano i przeprowadzono warsztaty pn. "Uczestnictwo społeczne w zarządzaniu cennymi przyrodniczo lasami". Otrzymało 90 zgłoszeń, spośród których udział w warsztatach wzięło 36 osób. Tematyka warsztatów obejmowała przede wszystkim: najczęściej naruszane przez nadleśnictwa i parki narodowe przepisy prawne, możliwości udziału społecznego w procesie tworzenia dokumentów planistycznych, udział martwego drewna w lasach, możliwość podjęcia działań w przy-

padkach stwierdzenia rażącego naruszenia prawa, udział w procesie certyfikacji FSC. Dla uzupełnienia obrazu wartości przyrodniczych w wybranych spośród nadzorowanych nadleśnictw (tj. Smolarz, Drawsko, Karnieszewice i Kamienna Góra) podpisano i pomyślnie zrealizowano umowy z ekspertami entomologami i botanikiem dotyczące ekspertyz na potrzeby modyfikacji gospodarki leśnej dla ochrony rzadkich i zagrożonych gatunków bezkręgowców związanych z martwym drewnem oraz cennych siedlisk przyrodniczych. Przy pomocy ekspertów zewnętrznych, na podstawie badań terenowych, pozyskano informacje o zasobności martwego drewna i zróżnicowaniu mikrosiedlisk nadrzewnych w obiektach szczególnie wrażliwych na gospodarkę leśną, których ochrona wymagałaby modyfikacji tej gospodarki. Zakres przestrzenny opracowania odpowiadał zakresowi przestrzennemu wcześniej wykonanych ekspertyz dotyczących walorów entomologicznych i botanicznych powyższych powierzchni,

dotąd dodatkowo został on poszerzony o badania ilości martwego drewna w Nadleśnictwie Bardo Śląskie. Projekt jest realizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji, prowadzonego przez Fundację im. Stefana Batorego we współpracy z Polską Fundacją Dzieci i Młodzieży, finansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Wszystkie powyższe projekty będą kontynuowane w roku 2016.

Projekty planowane do realizacji

Wspólnie z niemiecką organizacją NABU oraz NGO z Litwy, Łotwy i Estonii zajmowaliśmy się rolą torfowisk w łagodzeniu zmian klimatu, przygotowaliśmy międzynarodową aplikację do LIFE-Klimat (w Polsce dotyczącą ochrony torfowisk w Słowińskim Parku Narodowym). Wspólnie z NABU przygotowaliśmy działania dla kontynuacji i wzmocnienia ochrony torfowisk wysokich - Bagno Kusowo i Słowińskie Bagno.

Działalność rolno-środowiskowa

Klub kontynuował rozpoczętą przed laty ochronę zagrożonych elementów krajobrazu rolniczego w ramach prowadzonego gospodarstwa rolnego w Owczarach oraz posiadanych i dzierżawionych gruntów. Hodowla zwierząt obejmowała ok. 180 owiec, 11 kóz oraz 1 konia. W Owczarach kontynuowano wypas owiec na murawach kserotermicznych, uprawę w szkółce starych odmian drzew owocowych (zaszczepiono ok. 1300 sadzonek) oraz poszerzano kolekcję zachowawczą chwastów. W roku 2015 kontynuowano nowy cykl realizacji programu rolnośrodowiskowego w ramach różnych wariantów pakietu 4 i 5 (ochrona siedlisk i

zagrożonych gatunków ptaków) obejmujących murawy kserotermiczne w dolinie Odry (głównie w okolicach Owczar, Zatoni Dolnej i Cedyni), łąki w Koźminku, łąki nad Obrą, łąki i torfowiska nad Ilanką k. Torzymia i torfowiska nad Pliszką w Kosobudkach. Łącznie programem rolnośrodowiskowym objętych jest ponad 90 ha gruntów - głównie muraw kserotermicznych, różnego typu łąk i torfowisk.

Opracowania i ekspertyzy

W roku 2015 Klub prowadził prace terenowe na potrzeby kilkunastu opracowań, na zlecenie różnych instytucji. Były to:

- inwentaryzacja ornitologiczna obszaru Natura 2000 „Karkonosze” (GDOŚ),
- inwentaryzacja pomników przyrody na terenie województwa zachodniopomorskiego i części województwa wielkopolskiego (MGGP),
- waloryzacja obiektów planowanych do budowy zbiorników retencyjnych w Nadleśnictwie Jastrowie,
- inwentaryzacja i ocena stanu rzek w woj. lubuskim i świętokrzyskim (dla WWF, wspólnie z TBOP),
- dokumentacja i projekt planu ochrony rezerwatu Kamieniec (RDOŚ Opole),
- przygotowanie dokumentacji środowiskowej na potrzeby raportu oddziaływania na środowisko inwestycji polegającej na modernizacji 2 linii kolejowych: Kluczbork-Oleśnica i Oleśnica-Gniezno (PKP Polskie Linie Kolejowe Warszawa),
- monitoring ptaków lęgowych Drawieńskiego Parku Narodowego (DPN).

Plany Zadań Ochronnych dla obszarów Natura 2000:

- Bory Babimojskie (RDOŚ Gorzów Wlkp.),
- Bory Chrobotkowe koło Brzózki (RDOŚ Gorzów Wlkp.),

Inwentaryzacja pomników przyrody. Fot. Rafał Ruta

- Mierkowskie Wydmy (RDOŚ Gorzów Wlkp.),
- Dębowe Aleje w Gryźnie i Zawiszach (RDOŚ Gorzów Wlkp.),
- Bagna Izbickie (RDOŚ Gdańsk),
- Pływające Wyspy pod Rekowem (RDOŚ Gdańsk),
- Teklusia (RDOŚ Opole),

- Łąki nad Stobrawą koło Kluczborka (RDOŚ Opole),
- Łąki nad Stobrawą koło Karłowic (RDOŚ Opole),
- Łąki w okolicach Chrzęstowic (RDOŚ Opole).

Edukacja i promocja ochrony przyrody

W lutym, zorganizowano XXXIII Zjazd Klubu. Po raz pierwszy Zjazd odbył się w Stacji Terenowej w Owczarach.

W kwietniu, w Łągowie po raz kolejny odbyła się sesja wiosenna naukowa Klubu, tym razem pt. „Planowanie ochrony przyrody – gdzie jesteśmy, dokąd zmierzamy?”. Uczestniczyło w niej około 80 osób. W ramach sesji terenowej uczestnicy sesji mieli okazję zapoznać się z walorami przyrodniczymi jednej z wielu ostoji Klubu Przy-

Wizja terenowa podczas planowania zadań ochronnych obszaru Natura 2000 Łąki nad Stobrawą koło Kluczborka.

Fot. Andrzej Jermaczek

Zjazd Klubu Przyrodników w Owczarach. Fot. Ewa Drewniak

rodników – torfowiskami doliny Pliszki w okolicach Kosobudek. W terenie zaprezentowano również praktyczne działania polegające na budowie drewnianych przegród na rowach melioracyjnych.

W dniach 1-5 września Klub wspólnie z Zachodniopomorskim Uniwersytetem Technologicznym w Szczecinie, Uniwersytetem Szczecińskim, RDOŚ Szczecin oraz Szczecińskim Towarzystwem Naukowym zorganizował konferencję „Torfowiska Polski – ochrona, restytucja, monitoring”. Konferencja, oprócz części kameralnej, obejmowała 3-dniowe seminarium terenowe po torfowiskach Pomorza (torfowiska Międzyodrza, rezerwat „Źródłiskowa Buczyna w Puszczy Bukowej”, torfowiska Drawieńskiego Parku Narodowego, rezerwat „Dolina Rurzyca”, kompleks wodno-torfowiskowy „Lisia Kępa” koło Bytowa, rezerwat „Mechowiska Sulęczyńskie”, którego współwłaścicielem jest KP oraz rezerwat „Torfowisko Radość”). W konferencji udział wzięło ok. 110 osób z Polski, Niemiec, Holandii i Austrii. Specjalnie na potrzeby konferencji wydano książkę pt. „Torfowiska Pomorza. Identyfikacja, ochrona, restytucja”.

Ponadto, Klub zorganizował kilka spotkań, konferencji i warsztatów w ramach realizowanych projektów.

Klub był organizatorem kilkunastu imprez i spotkań odbywających się w Stacji w Owczarach oraz Stacji Terenowej w Uniemyślu.

W Owczarach tradycyjnie odbywały się cykliczne spotkania, szkolenia i zajęcia edukacyjne:

- w lutym - warsztaty szczepienia drzewek owocowych,
- w kwietniu - Wiosenne Spotkanie z Łąką (ok. 40 uczestników),
- w lipcu - Letnie Spotkanie z Łąką (ok. 80 uczestników),
- we wrześniu – Jesienne Spotkanie z Sadem (ok. 50 uczestników).

W ramach działalności Stacji Terenowej w Uniemyślu zorganizowano kilka imprez i zajęć edukacyjnych, w tym:

- przy pomocy wolontariuszy zorganizowano „Wiosenny miszmasz w Uniemyślu”,
- 18 kwietnia odbyło się kolejne spotkanie w ramach cyklicznej imprezy wiosennej „Na tropie przyrody”; tym razem w kontekście poznawania siedlisk przyrodniczych i związanych z nimi gatunków roślin i zwierząt występujących w okolicy Stacji,
- w maju zorganizowano kolejną cykliczną imprezę, o charakterze międzynarodowym, skupiającą domy przystępne na

Sesja terenowa podczas konferencji torfowiskowej. Fot. Dorota Horabik

- pograniczu polsko-czesko-niemieckim,
- we wrześniu w Stacji w Uniemyślu odbyły się warsztaty pod hasłem „Coś z niczego” polegające na kreatywnym przetwarzaniu odpadów,
 - w październiku wspólnie z lokalnymi organizacjami zorganizowano zawody „dogtrekingowe”,
 - w październiku również miała miejsce ważna dla Stacji wizyta przedstawicieli Ministerstwa Kultury z Norwegii i osób zajmujących się odrestaurowywaniem drewnianych zabytków w tym kraju.

W marcu, w Świebodzinie zorganizowano XXXIII Lubuski Konkurs Przyrodniczy dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów, w którym wzięło udział około 70 uczniów z 16 szkół. W maju, w Poznaniu obył się także etap ponadregionalny Konkursu współorganizowany z PTOP Salamandra.

W kwietniu i maju pracownicy Klubu prowadzili zajęcia terenowe dotyczące ochrony torfowisk i muraw kserotermicznych (w ostojach Klubu) dla kilkusobowej grupy dzieci w ramach realizowanego cyklu filmów pt. „Załoga Eko” wyemitowanych na antenie TVP.

W roku 2015 Klub kontynuował konkursy na tzw. mikroprojekty wspierane ze środków utworzonego MiniFunduszu niewielkich projektów dotyczących aktywnych działań na rzecz ochrony przyrody. W roku 2015 w ramach funduszu dofinansowano miniprojekty: czynnej ochrony kawki w Bydgoszczy, ochrony kolonii nietoperzy na Śląsku, odtwarzania łąki na osiedlu mieszkaniowym w Kielcach oraz budowy sztucznego gniazda dla bociana białego koło Mszany Dolnej.

Klub prowadził serwis internetowy. W roku 2015 na stronie kp.org.pl odnotowaliśmy ok. 48 tys. odwiedzin pochodzących z kilkudziesięciu krajów. Najwięcej gości zagranicznych pochodziło z Niemiec, Wielkiej Brytanii, USA, Brazylii i Holandii. Z terenu Polski odnotowano ok. 43 tys. wizyt. W czołówce miast, z których pochodziły osoby odwiedzające naszą stronę znalazły się: Warszawa, Poznań, Kraków, Wrocław, Szczecin i Gdańsk.

W roku 2015 Klub był stale obecny na portalu społecznościowym Facebook. Swoje konta na portalu mają też koła terenowe oraz Stacje.

W serwisie e-mailowym „Wiadomości KP” ukazało się kilkadziesiąt informacji na temat aktualnych wydarzeń i problemów ochrony przyrody. Wiadomości KP prenumerowało ponad 1116 osób.

Klub powiększył o kilkadziesiąt pozycji zbiory biblioteczne.

Pracownicy Klubu, jako zaproszeni goście, uczestniczyli w roli prelegentów w kilkunastu spotkaniach oraz imprezach poświęconych ochronie przyrody i edukacji przyrodniczej organizowanych przez różne instytucje oraz organizacje.

Wydawnictwa

Wydano 4 zeszyty Przeglądu Przyrodniczego i 4 zeszyty biuletynu Bociek. Przegląd Przyrodniczy w roku 2015 uzyskał ocenę 6 punktów w rankingu czasopism Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Ogłoszono i rozstrzygnięto konkurs na napisanie monografii przyrodniczych w latach 2016 – 2017, zlecono napisanie monografii gatunku - granicznika płucnika.

W ramach organizowanej konferencji naukowej „Torfowiska Polski – ochrona, restytucja, monitoring wydano książkę pt. „Torfowiska Pomorza. Identyfikacja, ochrona, restytucja”.

W roku 2015 Klub sprzedał oraz rozdał około 2000 egzemplarzy wydawanych książek i czasopism.

Organizacja pracy

W końcu roku 2015 Klub zatrudnił 22 osoby, spośród których większość (19 osób) stanowili specjaliści z zakresu ochrony przyrody (biologii, leśnictwa, ochrony środowiska, geologii). W ramach realizowanych zleceń oraz projektów Klub zatrudnił około 30 osób w oparciu o umowę o dzieło.

Interwencje i uczestnictwo

Podobnie jak w latach poprzednich Klub aktywnie włączał się w procedury administracyjne oraz procesy opiniowania różnych aktów prawnych związanych czy mających istotny wpływ na ochronę przyrody. Pracownicy Klubu brali udział w pracach różnych instytucji, gremiów naukowych czy organizacji pozarządowych, których zadaniem było m.in. opiniowanie, opracowanie wytycznych i wskazówek do zarządzania oraz planowania ochrony przyrody.

Członkowie Klubu i pracownicy brali udział w wielu seminariach, konferencjach i sesjach naukowych, w tym międzynarodowych, poświęconych ochronie przyrody.

Pracownicy udzielili telefonicznie, pocztą elektroniczną lub osobiście kilkuset porad i wskazówek dotyczących ochrony przyrody.

W roku 2015 kontynuowano zaangażowanie interwencyjne w ok. 100 sprawach w różnych miejscach w Polsce i bieżące opiniowanie projektów dokumentów, aktów prawnych itp. Aktualizowaliśmy informacje w kilkunastu postępowaniach Komisji Europejskiej dotyczących spraw polskich.

Pracownicy Klubu uczestniczyli w pracach rad naukowych: Słowińskiego i Świętokrzyskiego PN. W 2015 r. byli także członkami Komitetu Ochrony Przyrody PAN, Państwowej Rady Ochrony Przyrody i Rady Regionu Wodnego Dolnej Odry (które skończyły kadencje w 2015 r.).

Przedstawiciel KP jest członkiem Rady międzynarodowej organizacji CEEWeb (sieć na rzecz ochrony bioróżnorodności w Europie Środkowej i Wschodniej), którą reprezentuje także w Grupie Roboczej ds. zarządzania Obszarami Natura 2000 przy Komisji Europejskiej.

Z uwagi na fakt, że rok 2015 był przełomowy dla planowania zarządzania wodami

w Polsce – angażowaliśmy się w opiniowanie projektów wszystkich planów (plany gospodarowania wodami w dorzeczeniach, plany zarządzania ryzykiem powodziowym, plany utrzymania wód), budując nieformalną koalicję NGO wspólnie z WWF i innymi organizacjami. Wspólnie z WWF zorganizowaliśmy warsztaty na temat planów zarządzania wodami dla przyrodników. Wspólnie ze Związkiem Pracodawców Polskich Parków Narodowych zorganizowaliśmy podobne warsztaty dla pracowników parków narodowych.

Monitorowaliśmy powstawanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 i niepokojące zjawisko zmiany ustanowionych planów na żądania Ministerstwa Środowiska, wnosząc uwagi do ok. 50 projektów PZO i projektów zmian PZO.

Współpracowaliśmy z OTOP, WWF i Fundacją Dziedzictwo Przyrodnicze, doradzając w sprawach związanych z leśnictwem w Karpatach. Wnosiliśmy uwagi do projektów planów urzędzenia lasu nadleśnictw bieszczadzskich.

Analizowaliśmy projekt aneksu do planu urzędzenia lasu Nadleśnictwa Białowieża i rozwój spraw wokół ochrony Puszczy Białowieżskiej formułując do nich uwagi.

Wspólnie z WWF i OTOP uczestniczyliśmy, jako reprezentacja polskich NGO, w procesie tzw. Fitness Check dyrektyw przyrodniczych UE, przygotowując polskie odpowiedzi na liczne pytania KE i dostarczając danych o funkcjonowaniu dyrektyw w praktyce.

Przedstawiciel Klubu reprezentował Polskę na zorganizowanym przez KE Seminarium procesu Biogeograficznego Regionu Kontynentalnego (wymiana doświadczeń na temat ochrony siedlisk przyrodniczych w całym regionie) w Luksemburgu.

Przedstawialiśmy doświadczenia ochrony różnorodności biologicznej w polskim rolnictwie na szkoleniach dla serbskich organizacji zaangażowanych w temat, w ramach międzynarodowego projektu CEEWeb. Przedstawialiśmy nasze doświadczenia ochrony polskich torfowisk na międzynarodowych warsztatach dotyczących zagadnień wodno-przyrodniczych w Budapeszcie.

Doradzaliśmy ukraińskim organizacjom pozarządowym w dziedzinie przygotowań do wyznaczenia sieci Natura 2000, gdyby Ukraina weszła do UE, a na razie – wyznaczenia jak najlepszej sieci Emerald na podstawie Konwencji Berneńskiej.

Aktywnie angażowaliśmy się w procedurę ostatecznego wyznaczenia sieci obszarów Natura 2000, aktualizując informacje „Shadow List”.

Przedstawiciel Klubu uczestniczył w kilku spotkaniach w ramach tzw. Forum Ekologicznego organizowanego przez Dyрекję Generalną Lasów Państwowych.

Sprzęt, grunty oraz infrastruktura techniczna

W ramach realizowanego projektu ochrony torfowisk alkalicznych w Polsce północnej Klub wykupił ok. 25 ha gruntów położonych w 2 obiektach – Mechowiska Sulęczyńskie (gdzie utworzono już rezerwat przyrody) i Dolina Rospudy, gdzie rozpoczęliśmy starania o utworzenie rezerwatu. Na dzień 31 grudnia 2015 r. Klub był właścicielem ok. 130 ha gruntów, a kolejne 250 dzierżawił lub użytkował w oparciu o użyczenie. W roku 2015 nie dokonywano znaczących zakupów sprzętu technicznego.

XXXIV Zjazd Klubu Przyrodników

Fot. Tomasz Kniola – wszystkie

Za nami XXXIV Zjazd Klubu Przyrodników. Odbył się w dniach 26-28 lutego br. – już po raz drugi w Stacji Terenowej Klubu Przyrodników w Owczarach. Jak zawsze podczas zjazdu, pierwszego wieczora, w piątek, członkowie Klubu oraz zaproszeni goście podzielili się wspomnieniami z podróży w ciekawe zakątki świata, ze spotkań z przyrodą uwiecznionych w kadrze aparatu. W sobotę odbyło się Walne Zgromadzenie Członków, a po nim ogłoszono szereg referatów.

Orle Pióro 2015

Omówiono między innymi aktualny temat Puszczy Białowieskiej, stan ochrony rezerwatowej w woj. lubuskim, duże zainteresowanie wywołał także temat „ekologii” i jej przyszłości.

Dowiedzieliśmy się również co żyje w budkach dla ptaków w Śląskim Ogrodzie Botanicznym w Mikołowie, o projekcie ochrony różnorodności biologicznej na Białorusi, o ptakach Drawieńskiego Parku Narodowego, o grzybach z rodzaju zasłonak, o wolnych szkołach i leśnych przedszkolach i o wielu, wielu innych ważnych kwestiach z zakresu ochrony przyrody, edukacji i nie tylko.

Podczas Walnego Zgromadzenia wybrany został również nowy Zarząd Klubu, na kolejną, czteroletnią kadencję. Zarząd na lata 2016-2019 składał się będzie z 7 osób: Robert Stańko (prezes), Paweł Pawlaczyk

(skarbnik), Katarzyna Barańska (sekretarz), oraz członkowie: Andrzej Jermaczek, Marta Jermaczek-Sitak, Marek Maciantowicz i Rafał Ruta.

Jednym z ważnych punktów programu Zjazdu było również wręczenie nagrody „Orle Pióro”, wyróżnienia przyznanego za zasługi dla ochrony przyrody. Tegorocznym laureatem został Pan Piotr Topiński.

Jak co roku, nie mogło również zabraknąć Aukcji na rzecz MiniFunduszu oraz Stacji Terenowej w Uniemyślu! Zlicytowano ponad 80 przedmiotów – książek, plakatów i innych przedmiotów wykonanych bądź przekazanych na aukcję przez członków Klubu. Udało się zebrać rekordową kwotę ponad 4 tys. zł. Wszystkim, którzy zakupili licytowane rzeczy i tym, którzy aktywnie brali udział w licytacji podbijając ceny – serdecznie dziękujemy! Wszystkich gorąco zapraszamy na kolejny Zjazd, w przyszłym roku!

Dorota Horabik

Fot. Tomasz Kniola

Podczas XXXIV Zjazdu Klubu Przyrodników, w dniu 27 lutego 2016, w Owczarach, Prezes Klubu Robert Stańko wręczył tradycyjnie nadawane od roku 2006 wyróżnienie - Orle Pióro. Tegorocznym laureatem, czternastym w historii wyróżnienia, jest Pan Piotr Topiński, dziennikarz i działacz społeczny, autor krótkich filmów edukacyjnych o tematyce okolicy przyrodniczej, zamieszczanych w internecie.

Nagrodę nadano za pomysł i konsekwentną realizację cyklu filmów edukacyjnych „Woda w górach”. Najbardziej charakterystyczny z nich - „Powódź w Kętach”, można obejrzeć pod adresem: <https://www.youtube.com/watch?v=l6L5bDmjwzo>

Orle Pióra to nagroda honorowa, przyznawana od roku 2006 przez Zarząd Klubu Przyrodników i wręczana podczas Walnych Zgromadzeń Członków Klubu. Nadawana jest za zasługi dla ochrony przyrody, jej poznawania oraz upowszechniania wiedzy przyrodniczej - wykraczające poza ramy obowiązków służbowych zaangażowanie, wyjątkową konsekwencję w działaniach, pracowitość, odwagę i docieklivość, udowadnianie tezy, że z każdej perspektywy, na każdym stanowisku, da się działać profesjonalnie i skutecznie. Orle Pióra nadajemy zarówno za całokształt działalności, jak i za konkretne, jednorazowe sukcesy wykraczające poza ramy codziennej praktyki.

DOTYCHCZASOWI LAUREACI

2006

Anna Liro – za budowanie i wdrażanie wizji programów rolnośrodowiskowych oraz za to, że system stworzony przez Nią nadal funkcjonuje.

Albert P. Grootjans – za długoletnie angażowanie się w badanie i ochronę przyrody w Polsce oraz wspieranie działań na rzecz ochrony mokradeł bazujących na wiedzy z zakresu hydroekologii.

Maciej Trzeciak – za rekordową powierzchnię 1500 ha utworzonych w roku 2005 rezerwatów przyrody w woj. zachodniopomorskim.

2007

Dorota Siemion - za znacznie wykraczające poza obowiązki służbowe zaangażowanie w czynną ochronę torfowisk bałtyckich na Pomorzu oraz tworzenie rezerwatów przyrody w województwie pomorskim.

Przemysław Czajkowski - za wieloletnie zaangażowanie we wspieraniu projektów

ochrony przyrody, edukacji przyrodniczej i rozwoju organizacji społecznych poprzez Program Małych Dotacji Globalnego Funduszu Środowiska oraz nieustającą wiarę w potrzebę i skuteczność społecznych działań na rzecz ochrony przyrody i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

Adam Wajrak - za godną naśladowania konsekwencję w działaniach na rzecz ochrony Doliny Rospudy oraz kampanie medialne docierające za pomocą prezentacji problemu i angażujące do działania szerokie kręgi społeczeństwa.

2008

Bożena Sikora - za udowodnienie tezy, że w parku krajobrazowym można skutecznie chronić przyrodę.

Beata Siewicz - za całokształt działalności, ze szczególnym uwzględnieniem udziału w doprowadzaniu do dobrych rozwiązań na styku inwestycje - ochrona przyrody.

Ludwik Tomiałojć - za długoletnią pracę i konsekwencję w działaniach na rzecz ochrony przyrody oraz edukacji.

2009

Nadleśnictwa Płynica i Jastrowie - za wieloletnie, konsekwentne, a co najważniejsze zakończone sukcesem, dążenie do kompleksowej ochrony prawnej przyrody doliny Rurzyca.

2010

Marek Cieślak - za udowodnienie tezy, że w parku krajobrazowym można skutecznie chronić przyrodę.

Redakcja Dzikiego Życia - za całokształt działalności, szczególnie za odwagę i docieklivość w opisywaniu problemów związanych z ochroną przyrody na łamach miesięcznika „Dzikie Życie”.

2012

Grażyna Domian – za działania na rzecz ochrony Puszczy Bukowej.

Propozycje kandydatur do Wyróżnienia można przekazywać Prezesowi Klubu lub członkom Zarządu do początku stycznia każdego roku.

Andrzej Jermaczek

Najstarsze drzewo w kraju

Fot. Arkadiusz Grzelak – wszystkie

Kiedy myślimy o pomnikach przyrody, jako pierwsze przychodzą nam do głowy potężne i majestatyczne drzewa, które w Polsce najczęściej kojarzymy z dębami... Podobnie jest, gdy zastanawiamy się, które drzewa i pomniki są najstarsze. Niestety albo „stety” w przyrodzie nie wszystko jest tak oczywiste i nie zawsze to, co duże, jest najbardziej wiekowe. Dlatego wiele osób zapewne się zdziwi, że najstarszym drzewem w Polsce jest nie dąb, ale cis pospolity.

Być może wynika to z faktu, że nie jest to drzewo tak popularne, jak znany dąb „Bartek” z Zagnańska w świętokrzyskim. Wpływ na to ma może też fakt, że cis ten nie posiada żadnego imienia, które są już prawie zwyczajem w przypadku pomnikowych i wiekowych dębów. Ostatnio jednak zrobiło się o nim głośno ze względu na pogarszający się stan najstarszego drzewa w Polsce, czyli cisa z Henrykowa Lubańskiego.

Henryków Lubański jest wsią w województwie dolnośląskim, w powiecie lubańskim, w gminie Lubań. Leży około 150 km od Wrocławia i około 20 km od Zgorzelca, blisko granicy z Niemcami. Mimo, że dotarcie do pomnikowego drzewa ułatwiają drogowskazy, odnalezienie go w Henrykowie nie jest takie proste. Być może dlatego, że przyzwyczajeni do znacznych rozmiarów pomnikowych drzew, rozglądamy się za sporym okazem, a ten cis pokazny nie jest. Przynajmniej już nie w chwili obecnej.

Drzewo rośnie przy ścianie budynku gospodarczego posesji nr 293, w zachodniej części wsi. Ciekawe, że ktoś kiedyś tak blisko niego wybudował ten budynek i jednak go nie wyciął. Prawdopodobnie już wtedy drzewo to było ceniowane i poważane. Pomnikiem stało się jednak dopiero w 1992 roku na podstawie Rozporządzenia Wojewody Jeleniogórskiego, czyli, biorąc pod uwagę jego sędziwy wiek, całkiem niedawno.

Cis w Henrykowie jest starszy od państwa polskiego i wykiełkował najprawdopodobniej około 200 lat przed Chrystem Polski. Wg różnych źródeł jego wiek oce-

niany jest na 1200, 1300 lub nawet 1500 lat. W każdym razie jest to i tak znacznie więcej niż wiek kolejnego najstarszego drzewa w Polsce, którym jest około 800-letni dąb „Bolesław” z kołobrzeskich lasów (Bagicz koło Ustronia Morskiego).

Inne pomnikowe cisy w Polsce nie są już tak wiekowe jak ten z Henrykowa. Ich wiek nadal jednak jest godny podziwu, gdyż są to drzewa około 700- lub blisko 800-letnie, tak jak cis z Bystrzycy w województwie dolnośląskim, czy pomnikowy okaz w Harbutowicach w województwie małopolskim. Cis sam w sobie częściej jest nam znany jako krzew lub nawet nisko formowany żywopłot, obecnie pospolicie sadzony w parkach i ogrodach. Znacznie rzadziej, choć w przeszłości powszechnie, jest to nieduże drzewo o całorocznie zielonych igłach, ciemnozielonych, równowąskich i spłaszczonych. Charakterystyczną cechą cisa są jego nasiona okryte czerwoną osnówką, która jest jedyną jadalną częścią tej rośliny. Pozostałe jej części są silnie trujące, gdyż zawierają taksynę, która powoduje zaburzenia funkcjonowania układu krwionośnego, np. spadek ciśnienia krwi czy zaburzenia rytmu serca.

Dawniej cis był cenionym drzewem ze względu na swoje właściwości: twardość, sprężystość oraz odporność na gnicie. Był bardzo dobrym surowcem do wyrobu łuków i kusz. Te właściwości cisa spowodowały również, że był on mocno eksploatowany już w średniowieczu. Dlatego w 1423 roku król Władysław Jagiełło wydał specjalny dekret, który brał w ochronę drzewa „dużej wartości i ceny, jakim jest cis, albo jemu podobne”. Można uznać, że była to pierwsza ustawa ochronna w państwie polskim, dająca początek ochronie gatunków. Także obecnie cis jest gatunkiem chro-

nionym i rzadkim w naturze, z kategorią zagrożenia VU (narażone). Prawdopodobnie naturalne stanowiska cisa zachowały się w niektórych lasach objętych obecnie ochroną rezerwatową.

Los cisa z Henrykowa Lubańskiego nie był łatwy. Podobno jego pień w 1813 roku pocięli kozacy, a na skutek silnego wiatru w latach 1988-89 uległa zniszczeniu jedna odnoga drzewa, przez co nie ma ono już swego dawnego obwodu wynoszącego ponad 5 m. Obecnie wynosi on zaledwie 150 cm. Ponadto jakiś czas temu stan cisa zaczął się pogarszać – jego igły żółkną i opadają, przez co drzewo powoli zamiera. Według ekspertów winne są temu gryzonie, które ryją liczne korytarze pod drzewem, odsłaniając korzenie i zmieniając warunki glebowe. Z tego względu w 2015 roku na zlecenie gminy Lubań rozpoczęto działania pielęgnacyjne, których celem jest ratowanie cisa przed uschnięciem. Polegają one przede wszystkim na przywróceniu odpowiednich dla cisa warunków glebowych. Czy będą skuteczne? Okaże się za jakiś czas.

Tymczasem w pobliżu pomnikowego cisa, wzdłuż drogi do parkingu, na skwerze przed kościołem oraz za murem otaczającym świątynię rośnie już młode pokolenie cisów, które zostały posadzone i dedykowane znanym osobom o imieniu Henryk lub Henryka. Cis z Henrykowa ma więc swoich godnych następców i nową tradycję. Warto wybrać się tam w miarę szybko, póki jeszcze można oglądać tego sędziwego staruszka. Warto побыć chwilę w jego otoczeniu, aby docenić to, co mimo wielu przeciwności, udało się zachować przez tak długi czas...

Paulina Grzelak

Inwentaryzacja pomników przyrody w województwie zachodniopomorskim

Fot. Andrzej Gabiński

Wraz z 2015 r. zakończyła się, trwająca dwa lata, ogólnopolska inwentaryzacja pomników przyrody i użytków ekologicznych, wykonywana na zlecenie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. W 2014 r. Klub Przyrodników inwentaryzował pomniki przyrody w województwie lubuskim (w sumie ponad 1300 obiektów). W tym roku podjął się tego zadania w województwie zachodniopomorskim, w którym wg danych wyjściowych do zinwentaryzowania miało być prawie 3000 pomników.

Zgodnie z Art. 40. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody...

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyśka, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

Ustanowienie pomnika przyrody [...] następuje w drodze uchwały rady gminy.

Efektem prac kilkusobowego zespołu, trwających od maja do października, było zinwentaryzowanie 2828 pomników przyrody w 21 powiatach województwa zachodniopomorskiego. Zdecydowanym rekordzistą, jeśli chodzi o liczbę zlokalizowanych pomników przyrody, okazał się powiat drawski (325 pomników). Drugim w kolejności, jeśli chodzi o liczbę zlokalizowanych obiektów, był powiat gryfiński (233 pomniki). W północnej części tego powiatu rozciąga się Puszcza Bukowa, w której znajduje się prawie połowa pomników całego powiatu. Na samym końcu listy znalazły się: powiat policki, z liczbą zaledwie 14 pomników oraz pyrzycki – 26 pomników. Średnia liczba pomników na powiat w województwie zachodniopomorskim to ok. 150 obiektów.

Należy jednak uściślić, że pojedynczy pomnik przyrody nie zawsze stanowi jedno drzewo czy głąz narzutowy. Wśród inwentaryzowanych pomników blisko połowę stanowiły pomniki wiloobektowe (aleje, szpalery, bindaże, grupy itp.). Największa inwentaryzowana aleja znajduje się w powiecie koszalińskim, pomiędzy miejscowościami Naclaw i Jacinki, liczy ona 534,

często kilkusetletnie, buki. Znanym, wiloobektowym pomnikiem przyrody jest też bindaż w parku miejskim przy ulicy Towarowej, w Kołobrzegu. Bindaż w Kołobrzegu powstał w połowie XIX w. ma długość 130 m i liczy 266 grabów w różnym wieku. Kolejnym znanym wiloobektowym pomnikiem w województwie zachodniopomorskim jest kompleks platanowych alei na Placu Jasne Błonia im. Jana Pawła II w Szczecinie. W sumie rośnie tu 212 platanów. Niezbyt znana, ale również liczna aleja (251 drzew różnych gatunków) rośnie wzdłuż brukowej drogi, na południe od Jeziora Ostrowieckiego, w powiecie myśliborskim.

Bindaż jest rodzajem alei, w której drzewa są rozpięte na specjalnej kratownicy i formowane w taki sposób, żeby utworzyły rodzaj tunelu nad ścieżką czy drogą, wzdłuż której zostały posadzone. Ta forma ogrodowa była szczególnie popularna w baroku.

Młodooglądalny krajobraz północno-zachodniej Polski obfituje również w imponujących rozmiarów twory przyrody nieożywionej. Liczne głązy narzutowe, w ich „naturalnym środowisku”, można oglądać m.in. w Puszczy Bukowej pod Szczecinem czy w rezerwacie Długogóry w powiecie myśliborskim.

Eratyk – to inaczej głąz narzutowy, zwany też narzutniakiem, czyli fragment litej skały przetransportowany przez lodowiec. *Errare* w języku łacińskim oznacza błądzić.

Do ciekawych obiektów należą również Bliźniaki – dwa granitowe głązy narzutowe, położone w malowniczym lesie koło rezerwatu Dąbrowa Krzymowska, w gminie

Blizniaki – pomnikowe głazy narzutowe w Nadleśnictwie Chojna. Fot. Katarzyna Barańska

Chojna (powiat gryfiński). Jeden z nich został częściowo odkopany. Jego obwód to ok 25 m, a wysokość 4,5 m. Warto zobaczyć atrakcją turystyczną jest również Głaz Tempelburg, na południe od Cichorzecza, w powiecie drawskim. Głaz w przeszłości próbowano rozłupać, czego świadectwem są widoczne na powierzchni eratyku żłobienia oraz leżące w pobliżu mniejsze fragmenty skał, będące niegdyś integralną częścią pomnika. Mimo to Tempelburg do dziś zachował imponujące rozmiary (obwód ok. 20 m). Ogromnych rozmiarów głazy leżą również wśród pól uprawnych, na południe od

miejsowości Rokita, w powiecie goleniowskim.

Ciekawostką są powierzchniowe pomniki przyrody, obejmujące pojedyncze, odznaczające się w terenie formy rzeźby terenu, zbiorniki wodne, fragmenty cennych siedlisk. W powiecie gryfińskim są 3 takie obiekty, obejmujące niewielkie wzniesienia lub skarpy pokryte przez murawy kserotermiczne: Ostnicowa Skarpa i Ciepłolubna Wydma koło Siekierok oraz Storczykowa Skarpa koło Nawodnej. Wszystkie trzy zostały niedawno powołane dzięki staraniom Klubu Przyrodników.

Największy głaz narzutowy w Polsce

Podobnie jak województwo lubuskie, również zachodniopomorskie może się pochwalić pomnikami o rekordowych wymiarach. Na cmentarzu w Tychowie, w powiecie białogardzkim znajduje się największy znany głaz narzutowy w kraju. **Głaz Tryglaw**, bo tak się nazywa, zbudowany jest z gnejsu i w okolicy Tychowa został przywleczony przez ostatnie zlodowacenie aż ze Skandynawii. Jego obwód to 50 m, szacowana wysokość - 7,8 m (z czego tylko 3,8 nad ziemią), długość - 13,7 m i szerokość - 9,3 m.

Klasycznym powierzchniowym pomnikiem przyrody jest Krzywy Las w powiecie gryfińskim, koło Gryfina, obejmujący fragment monokultury sosnowej, w której część drzew na skutek działalności owadów zyskała niespotykany pokrój. Tego typu pomniki spotykane są dosyć często, również w innych województwach (m.in. Tańczące Sosny, Kandelabry w woj. lubuskim).

Najliczniejszym typem pomników przyrody były oczywiście drzewa, wśród których zdecydowanie dominowały dęby szypułkowe. W niektórych powiatach częstymi pomnikami były również buki, lipy, platan, w mniejszym stopniu świerki, daglezie, wiąz, cis, klony, kasztanowce, graby, bluszcz, topole, jesiony, modrzewie, miłorzęby, sporadycznie jodły, brzozy, jarzęby, robinie, wierzby, magnolie, żywotniki, jałowce i inne rośliny egzotyczne sadzone w parkach i ogrodach.

Lipa w Wierzbce Górnej, powiat kołobrzeski.

Fot. Andrzej Gabiński

Powierzchniowy pomnik przyrody, chroniący wydmy w dolinie Odry, powiat gryfiński. Fot. Katarzyna Barańska

Najstarsze i największe drzewa w Polsce

Województwo zachodniopomorskie może się pochwalić najstarszym w Polsce dębem. Jest nim znany **Dąb Bolesław**, rosnący przy drodze gruntowej w Lesie Kołobrzeskim, na wschód od Kołobrzegu. Jego

Bolesław - najstarszy dąb w Polsce.
Fot. Andrzej Gabiński

obwód to 708 cm, a szacowany wiek – 800 lat (to 130 lat więcej niż najbardziej znany dąb Bartek). Przez wiele lat Bolesław konkurował o miano najstarszego dębu w Polsce z Chrobrym z województwa lubuskiego. Badania dendrologiczne wykonane w 2000 r. ostatecznie wykazały, że kiedy Bolesław miał 60 lat to Chrobry dopiero kiełkował...

W Chojnie natomiast, w powiecie gryfińskim znajduje się największy **platan - Olbrzym**. Rośnie na niewielkim skwerku nad rzeką Rurzycą. Jego imponujące wymiary to: wysokość – 30 m i obwód – ponad 10 m.

Przy drodze za Zatomem, w powiecie choszczeńskim, rośnie najgrubszy klon zwyczajny w Polsce – **klon Solarzy**, mierzący prawie 5,5 m w obwodzie. Jego nazwa zwią-

zana jest z dawnym szlakiem solnym, który wiodł drogą, przy której obecnie rośnie klon.

Oprócz wyżej wymienionych na szczególną uwagę zasługują również inne drzewa o wysokich walorach estetycznych lub imponujących wymiarach. Do takich można zaliczyć Lipę Św. Ottona, rosnącą przy ogrodzeniu kościoła w miejscowości Płoń, w powiecie gryfińskim. To jedna z najstarszych i najgrubszych lip w Polsce (mierzy prawie 10 m w obwodzie). Ogromnego buka o wiele mówiącej nazwie - Buk Dziewięciu Buków, można oglądać w powiecie goleniowskim, na zachód od Dąbrowy Nowogardzkiej. Jego obwód to ponad 8 m. W powiecie świdwińskim natomiast, w miejscowości Rusinowo, koło szkoły można podziwiać jednego z największych jesionów w kraju, mierzącego ponad 7 m obwodu. Na północ od Sianowa, w powiecie koszalińskim, nieopodal niewielkiej miejscowości Karnieszewice, znajdują się prawdopodobnie największe daglezie zielone w kraju, z których najgrubsza ma ponad 5 m w obwodzie.

To tylko kilkanaście z kilku tysięcy pomników przyrody w województwie zachodnim i kilkudziesięciu tysięcy w całej Polsce. Wszystkie je można zobaczyć na dwóch nowo utworzonych warstwach z formami ochrony przyrody (pomniki przyrody i użytki ekologiczne) na serwisie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska *Geoserwis* (<http://geoserwis.gdos.gov.pl>).

Jak utworzyć pomnik przyrody?

Szczegółową instrukcję jak utworzyć pomnik przyrody możecie znaleźć na stronie internetowej Klubu Przyrodników <http://www.kp.org.pl>, w zakładce *ochrona przyrody – porady i dokumenty*.

Polecamy również stronę internetową projektu Drogi dla Natury, Fundacji EkoRozwoju: <http://aleje.org.pl>.

Katarzyna Barańska

Sprawozdanie z XXXIV Lubuskiego Konkursu Przyrodniczego - etap wojewódzki

Fot. Tomasz Krzyśków – wszystkie

W dniu 5 marca 2016 r. w Świebodzińskim Domu Kultury odbył się wojewódzki etap XXXIV Lubuskiego Konkursu Przyrodniczego dla uczniów gimnazjów oraz wyższych klas szkół podstawowych. Temat wiodący konkursu brzmiał: „Rośliny i zwierzęta polskich gór”. W konkursie udział wzięło 71 uczniów z 15 szkół tworzących 13 zespołów. Indywidualnie startowało 8 osób.

W części pisemnej wyłoniono 22 finalistów, którzy zakwalifikowali się do etapu ponadwojewódzkiego konkursu, który odbędzie się 23 kwietnia 2016 r. w Świebodzinie.

Finaliści XXXIV Lubuskiego Konkursu Przyrodniczego: **Ewelina Falkowska**, Gimnazjum im. Świętego Floriana, Trzciel; **Mateusz Idziejczak**, Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, Bełęcin; **Elżbieta Kopeć**, Gimnazjum im. ks. Jana Twardowskiego, Torzym; **Wiktorija Podskalna**, Gimnazjum nr 1 im. Królowej Jadwigi, Lubsko; **Zuzanna Zmuda**, Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, Kopanica; **Wiktorija Jon**, Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, Kopanica; **Filip Łukacz**, Gimnazjum nr 1 im. Królowej Jadwigi, Lubsko; **Bartłomiej Patelka**, Katolicka Szkoła Podstawowa im. św. Urszuli Ledóchowskiej, Nowa Sól; **Katarzyna Spilnyk**, Publiczne Gimnazjum, Strzelce Krajeńskie; **Oliwia Bielinis**, Publiczne Gimnazjum, Strzelce Krajeńskie; **Wojciech Bielicz**, Katolicka Szkoła Podstawowa im. św. Urszuli Ledóchowskiej, Nowa Sól; **Piotr Czepiżak**, Gimnazjum im. Świętego Floriana, Trzciel; **Waldek Rozynek**, Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, Bełęcin; **Zuzanna Antkowiak**, Zespół

Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, Bełęcin; **Korneliusz Berger**, Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, Bełęcin; **Bartosz Buda**, Gimnazjum nr 1, Wolsztyn; **Magdalena Hochenzy**, Gimnazjum im. ks. Jana Twardowskiego, Torzym; **Katarzyna Kaczmarek**, Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, Kopanica; **Bartłomiej Traczyk**, Gimnazjum im. ks. Jana Twardowskiego, Torzym; **Marlena Kaczmarek**, Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, Kopanica; **Nikodem Korkiewicz**, Gimnazjum im. ks. Jana Twardowskiego, Torzym; **Karolina Żygas**, Katolicka Szkoła Podstawowa im. św. Urszuli Ledóchowskiej, Nowa Sól.

Spośród finalistów, na podstawie testu oraz przeprowadzonej dogrywki, jury wyłoniło 10 uczniów z najlepszymi wynikami, którzy wzięli udział w części ustnej konkursu. Ostatecznie **klasyfikacja finału** etapu wojewódzkiego wyglądała następująco (VIII miejsce trzy osoby ex aequo):

- I Ewelina Falkowska**, Gimnazjum im. Świętego Floriana, Trzciel, Nauczyciel: Marek Janas
- II Wiktorija Podskalna**, Gimnazjum nr 1 im. Królowej Jadwigi, Lubsko, Nauczyciel: Honorata Rutkowska
- III Oliwia Bielinis**, Publiczne Gimnazjum, Strzelce Krajeńskie, Nauczyciel: Maria Jutkiewicz
- IV Filip Łukacz**, Gimnazjum nr 1 im. Królowej Jadwigi, Lubsko, Nauczyciel: Honorata Rutkowska
- V Mateusz Idziejczak**, Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, Bełęcin, Nauczyciel: Ewa Weil
- VI Elżbieta Kopeć**, Gimnazjum im. ks. Jana Twardowskiego, Torzym, Nauczyciel: Irena Pecuch

VII Zuzanna Zmuda, Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, Kopanica, Nauczyciel: Joanna Rostkowska

VIII Wiktorija Jon, Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, Kopanica, Nauczyciel: Joanna Rostkowska

Bartłomiej Patelka, Katolicka Szkoła Podstawowa im. św. Urszuli Ledóchowskiej, Nowa Sól, Nauczyciel: Marek Bielicz

Katarzyna Spilnyk, Publiczne Gimnazjum, Strzelce Krajeńskie, Nauczyciel: Maria Jutkiewicz

W rywalizacji zespołowej pierwsze trzy miejsca zajęły następujące szkoły:

- I** Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, **Bełęcin**, Nauczyciel: Ewa Weil
- II** Gimnazjum im. Świętego Floriana, **Trzciel**, Opiekun: Marek Janas
- III** Zespół Przedszkola, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum, **Kopanica**, Opiekun: Joanna Rostkowska

GRATULUJEMY!

Co roku Konkurs wspierają finansowo lub rzeczowo różne instytucje oraz osoby prywatne. W tym roku Konkurs został wsparty przez górskie parki narodowe oraz zespoły Parków Krajobrazowych w postaci wydanych

przez siebie wspaniałych publikacji książkowych oraz płyt, które przeznaczaliśmy na nagrody dla uczestników konkursu oraz dla trzech najlepszych zespołów (szkół). **Serdecznie dziękujemy za okazane wsparcie!**

Hanna Garczyńska

Certyfikat Blisko Natury dla Stacji Terenowej Klubu Przyrodników w Owczarach

Od 2015 roku Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju w ramach projektu "Agroturystyka przyjazna Naturze 2000" przyznaje certyfikaty "Blisko Natury". Otrzymują je obiekty turystyki wiejskiej oferujące poszerzony, głębszy i przemyślany kontakt z naturą, przy czym sam obiekt i jego działalność nie są uciążliwe dla środowiska.

Podstawowe wymagania jakie musi spełnić obiekt ubiegający się o certyfikat, to:

- posiadanie oferty przyrodniczej i dostępność sprzętu niezbędnego do jej realizacji,
- funkcjonowanie obiektu w sposób przyjazny dla środowiska w zakresie energii i ogrzewania, zarządzania odpadami, gospodarowania wodą i ściekami, żywności, stanu ogólnego obiektu.

Stacja w Owczarach wpisuje się w te kryteria od 20 lat. Mamy rowery, lornetki, lunety i lupy do przyglądania się naturze z bliska i z daleka, oferujemy klucze i atlasy przyrodnicze do rozpoznawania gatunków, udostępniamy ogródek botaniczny i ścieżkę edukacyjną na murawach kserotermicznych, i oczywiście prowadzimy zajęcia, warsztaty i imprezy edukacyjne (terminy imprez znajdziesz obok). Nasz obiekt jest położony na malowniczej krawędzi doliny Odry, w bezpośrednim sąsiedztwie muraw kserotermicznych, a wszystko to na terenie ptasiego i siedliskowego Obszaru Natura 2000 Ujście Warty i Parku Krajobrazowego Ujście Warty.

Od 20 lat dbamy też o niezanieczyszczenie bezpośrednio środowiska: do ogrzewania obiektu Stacji używamy głównie robinii akacjowej usuwanej z muraw, latem ciepłą wodę mamy z solarów słonecznych, zbieramy deszczówkę do podlewania szkółki drzewek owocowych, segregujemy odpady, używamy naturalnych nawozów z naszego gospodarstwa do nawożenia szkółki itd.

Więcej o certyfikacie i o innych takich obiektach w woj. lubuskim i w całej Polsce: <http://natura2000.org.pl/>

Ewa Drewniak

TERMINY IMPREZ w Stacji Terenowej w Owczarach

- **30 kwietnia 2016 r.** – Wiosenne Spotkanie z Łąką (warsztaty, prelekcje, wycieczki, gry i zabawy łąkowe)
- **koniec maja 2016** – warsztaty łąkowe, łażenie po murawach, poznawanie gatunków roślin i zwierząt i przygotowania do założenia własnej łąki
- **17 czerwca 2016 r.** – Dzień Pustej Klasy (czyli lekcje szkolne na świeżym powietrzu, zaprosimy do siebie grupy szkolne z pobliskiej szkoły w Górzycy)
- **2 lipca 2016 r.** – Letnie Spotkanie z Łąką (warsztaty, prelekcje, wycieczki, gry i zabawy łąkowe)
- **koniec lipca 2016** – warsztaty nasienne - zbieranie nasion łąkowych (i chwastowych) połączone z dalszym zdobywaniem wiedzy jak założyć łąkę kwietną (i ogródek chwastowy)
- **24 września 2016 r.** – Jesienne Spotkanie z Sadem (warsztaty, prelekcje, gry i zabawy o tematyce owocowo-sadowniczej)
- **październik 2016** – jak założyć łąkę - warsztat końcowy cyklu łąkowego - czyli jak przygotować teren, co, jak i kiedy wsiadć, kiedy i jakich efektów spodziewać się

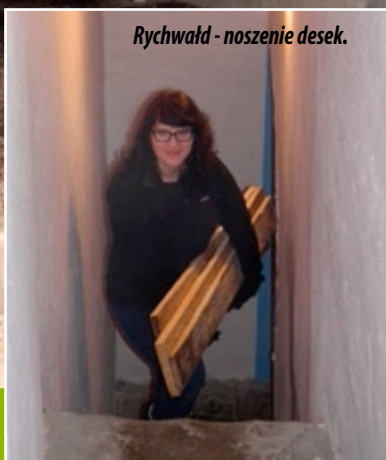
Dokładne programy i terminy, które podaliśmy w przybliżeniu, będziemy umieszczać na profilu facebookowym Stacji Terenowej w Owczarach i na stronie Klubu www.kp.org.pl.

MiniFundusz

Czynna ochrona wybranych kolonii rozrodczych podkowców małych oraz nocka dużego w województwie śląskim

Rozkładanie folii - Kaplica u dziadka.

Rychwałd - noszenie desek.

Brenna - przed sprzątnięciem.

Stowarzyszenie Dziewięsił, od dłuższego czasu prowadzi badania w schronieniach letnich podkowców małych w województwie śląskim. Naszą opieką objętych jest aktualnie około piętnastu różnych schronień letnich nietoperzy w obszarze Pogórza oraz Beskidu Śląskiego i Żywieckiego.

Brenna - wyłożona folią.

Naturalnym i kolejny krokiem, po ich poznaniu i opisaniu, była chęć objęcia ich lepszą ochroną poprzez przeprowadzenie szeregu czynnych działań ochronnych.

W 2014 roku grupa przyrodników przeprowadziła sprzątnięcie guana w kolonii nocków dużych oraz podkowców małych w Górkach Wielkich, oraz zabezpieczyła wloty do kolonii w „Kaplicy u dziadka” (Radziechowy). Dalsze palące działania wymagały jednak wkładu finansowego, który przekraczał nasze bardzo skromne możliwości. Właśnie dlatego zwróciliśmy się z wnioskiem o dofinansowanie naszych działań do Klubu Przyrodników, który zgodził się wesprzeć nasze prace.

Po uzyskaniu odpowiednich zgód zarządców nieruchomości oraz zakupie niezbędnych materiałów nasz zespół przystąpił do prac. W pierwszym rzucie przeprowadzono akcję sprzątnięcia zalegających na strychach odchodów nietoperzy (guana). Kolejnym krokiem było wyłożenie na podłodze specjalnej folii paroprzepuszczalnej. Element ten chroni podłoże (krokwie, deski) przed erozją dość agresywnego, bo zawierającego mocznik, guana nietoperzy. Ułatwia również późniejsze sprzątnięcie odchodów. Warstwa folii została przybita do podłoża za pomocą specjalnych zszywek tapicerskich, co zapobiega jej przesuwaniu. Prace te zostały przeprowadzone w trzech obiektach: w Kaplicy u Dziadka (Radziechowy), gimnazjum w Brennej oraz w kościele w Rychwałdzie.

Ponadto na wieży kościoła w Rychwałdzie wykonano specjalny drewniany podest, który służy do gromadzenia się na nim guana. Konstrukcja ta umożliwia też bezpieczną kontrolę obiektu przez chiropterologów, którzy mogą już chodzić po drewnianej podłodze i nie są zmuszeni do skakania po wysoko zawieszonych krokwiach.

W każdym z obiektów oznakowano miejsca szczególnie istotne dla zachowania kolonii rozrodczych, mianowicie wloty do schronień. Należy pamiętać, że podkowce małe to nietoperze, które nie potrafią przeciskać się przez wąskie szczeliny, a więc niezbędne dla zachowania ich kolonii jest zapewnienie im swobodnego wlotu na strych. W celu zapobieganiu przypadkowemu uszczelnieniu takich miejsc w okienkach wlotowych umieszcza się specjalne tabliczki z wyraźną informacją „Wlot nietoperzy! Nie zamykać”.

Mamy nadzieję, że prace jakie zostały przeprowadzone pomogą przekonać ich zarządców, że nietoperze które zamieszkują ich poddasza nie muszą być dla nich problemem. Pragniemy serdecznie podziękować wszystkim zaangażowanym w nasze działania przyrodnikom oraz wszystkim osobom nas wspierającym. Jednocześnie mamy nadzieję, że to nie jest ostatni projekt czynnej ochrony jaki udało nam się zrealizować.

Marcin Warchałowski i Monika Pietraszko

PRZYRODA NA SZALI

Krok dalej od „Nieszawy”

28 stycznia 2016 RDOŚ w Bydgoszczy wydał decyzję odmawiającą zgody na realizację przedsięwzięcia „Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego w rejonie stopnia wodnego Włocławek przy wykorzystaniu energii wody oraz poprawie potencjału ekosystemów wodnych i od wód zależnych”.

Wniosek dotyczył budowy stopnia wodnego na Wiśle poniżej Włocławka (inwestycji od dawna proponowanej i znanej pod nazwą „tama w Nieszawie”, w rzeczywistości ostatnio proponowanej do zbudowania k. miejscowości Siarzewo).

Motywy odmowy było nieujęcie inwestycji w Planie Gospodarowania Wodami Dorzecza oraz znacząco negatywne oddziaływanie na obszary Natura 2000.

Decyzja nie jest ostateczna. Burmistrz Włocławka odwołał się od niej do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska.

(Nie)dobrze zmiany w ochronie przyrody

5 lutego 2016 r. Minister Środowiska Jan Szyszko odwołał Katarzynę Woźniak z funkcji dyrektora Słowińskiego Parku Narodowego. Powodów odwołania nie podano.

Katarzyna Woźniak kierowała Słowińskim PN od kwietnia 2005 r. Przez ponad 10 lat postawiła ochronę tego Parku na naprawdę dobrym poziomie. M. in. prawidłowo ustawiła priorytety ochrony SPN – z naciskiem na najbardziej potrzebujące pomocy ekosy-

stemy wodne i nieleśne, a przy minimalizacji ingerencji w lasy. Zrezygnowała z redukcji zwierzyny w SPN, udowadniając praktycznie, że nie jest ona wcale konieczna. Zorganizowała pracę Parku tak, że SPN pozyskał znaczne finansowanie ze środków UE na realizację ważnych i ambitnych przedsięwzięć z zakresu czynnej ochrony przyrody i renaturyzacji ekosystemów. Starła się chronić Park przed presją osaczającą go zabudowy rekreacyjnej i przed presją nadmiernej tam turystyki i rekreacji.

Przeciwko ochronie Słowińskiego Parku Narodowego, a także osobiście przeciwko jego Dyrektor, od kilkunastu miesięcy jątrzyli powiatowi działacze PiS wraz z dużą grupą roszczeniowych wobec Parku mieszk-

kańców gminy Smołdzino. Jeszcze przed wyborami parlamentarnymi spotykali się oni z J. Szyszko, który obiecywał im ograniczenie ochrony SPN i zmiany personalne w Parku po dojściu do władzy.

Jedną z pierwszych decyzji nowego Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska Krzysztofa Lissowskiego, było odwołanie ze stanowiska Pomorskiej Regionalnej Konserwator Przyrody – Joanny Jarosik.

Pomorska Konserwator Przyrody pracowała na tym stanowisku (najpierw jako WKP, potem RKP) od 12 lat (z półtoraroczną przerwą) i jest oceniana jako jeden z lepszych konserwatorów wojewódzkich w Polsce. Ochrona przyrody w województwie pomorskim funkcjonowała dotąd znacznie lepiej

od średniej krajowej. To województwo wyróżniało się np. wyjątkowo dobrą troską o rezerwy przyrody – starano się naprawdę realizować ich ochronę w pełnym potrzebnym zakresie, co jak na polskie warunki jest unikatem. Dzięki ponadprzeciętnym staraniom RDOŚ, tu powstawały najlepsze jakościowo, w skali całej Polski, plany zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000.

Joanna Jarosik jest członkiem Państwowej Rady Ochrony Przyrody (jako jedna z dwóch RKP w składzie Rady), rad naukowych parków narodowych: Słowińskiego i Borów Tucholskich. W 2005 r. została utytułowana Dobrodziejem Przyrody przez Pracownię na rzecz Wszystkich Istot.

Niewygodna Rada?

W dniu 8 marca 2016, na pozaplanowym posiedzeniu Sejmowej Komisji Ochrony Środowiska, w trakcie rozpatrywania projektu krótkiej ustawy umożliwiającej nieco szersze dofinansowywanie parków narodowych z Funduszu Leśnego, poseł Wojciech Skurkiewicz z PiS zaproponował dodatkową „wrzutkę legislacyjną” - doklejenie do tej ustawy dodatkowych artykułów, umożliwiających Ministrowi Środowiska odwoływanie członków Państwowej Rady Ochrony Przyrody w trakcie kadencji. Zgodnie z dodatkowo zaproponowanymi przepisami, Rada będzie mogła liczyć od 20 do 40 członków (obecnie jest ich ustawowo 40). Zmiana została poparta przez wiceministra A. Szwedę-Lewandowskiego, reprezentującego na posiedzeniu

rząd, a następnie przyjęta przez Komisję i zarekomendowana do przyjęcia przez Sejm. Przez Sejm i Senat nowym zwyczajem przepuszczono zmianę błyskawicznie, po podpisaniu przez Prezydenta już wkrótce zaowocuje zapewne równie szybkim wdrożeniem.

Obecnie PROP jest organem opiniodawczo-doradczym w zakresie ochrony przyrody, działającym przy ministrze właściwym do spraw środowiska, liczącym 40 członków powoływanych na 5-letnią kadencję. Rada rozpatruje problemy i wyraża opinie w sprawach ochrony przyrody na wniosek ministra właściwego ds. środowiska, z własnej inicjatywy, a także na prośbę innych organów, instytucji i osób. Przewodniczącym PROP w obecnej kadencji 2014-2019 jest, z wyboru Rady, Andrzej Kepel.

Więcej o PROP i niektórych jej dotychczasowych opiniach na: <http://prop.info.pl/>.

W swoich opiniach PROP ostatnio wypowiedziała się negatywnie między innymi w sprawie zwiększenia cięć w Nadleśnictwie Białowieża, komercjalizacji odstrzałów żubrów i złych praktyk przy wydawaniu zezwolenia na takie odstrzały, zarządzonych przez Ministra Rolnictwa odstrzałów sanitarnych dzików jako sposobu zwalczania afrykańskiego pomoru świń.

J. Szyszko podczas swojej poprzedniej ministerialnej kadencji 2005-2007 miał również zamiary odwołania całej PROP lub

niektórych jej członków. W maju 2007 r. zabiegał o opinie prawników, które uznałyby możliwość odwołania członka PROP nawet w toku kadencji i straszył Radę takim odwołaniem. Jego inspiracją był wówczas fakt, że Rada w swoich ówczesnych opiniach, opierając się na dowodach naukowych, nie potwierdziła tez Szyszki na temat środowiska przyrodniczego Doliny Rospudy i Pojezierza Sejneńskiego. Ostatecznie do zmian w PROP wówczas nie doszło, być może wskutek zmiany rządu.

Zmarł prof. Krzysztof Skóra

W nocy z 12 na 13 lutego 2016 zmarł jeden z najwybitniejszych polskich przyrodników – prof. Krzysztof Skóra: ocenolog, ichtiolog, znawca ssaków morskich, twórca i dyrektor Stacji Morskiej Uniwersytetu Gdańskiego w Helu.

Uparcie przekonywał wszystkich, że Polska nie kończy się na plaży i że przyroda polskiego morza to też polska przyroda. Przekonywał polityków, że morświny jednak istnieją, żyją w Bałtyku i potrzebują pomocy. Stworzył fokarium w Helu, chciał stworzyć morświnarium – ale chciał, by foki i morświny przede wszystkim były w morzu. Zrobił wiele, by tak się stało. Próbował bronić ludzi korzystających z morza przed nimi samymi: próbował przekonać rybaków, że gdy wyginą ryby, to wyginą i rybacy – i że to wcale nie foki sprawiają, że giną ryby.

Jak nikt w Polsce rozumiał ekosystem morza i jak nikt, wiedział, jak trzeba go chronić. Morświny, foki, ryby, Hel, Pucyfik, Słowiński Park Narodowy, Bałtyk, straciły człowieka, który był filarem ich ochrony.

W najbliższym czasie

8-10 kwietnia – KARPACZ

Wiosenna sesja Klubu „Rezerваты przyrody – czas na comeback!”

15-16 kwietnia – UNIEMYŚL

Wspólne prace remontowe i porządkowe w Sudeckiej Stacji Terenowej

23 kwietnia – ŚWIEBODZIN

Ponadregionalny konkurs przyrodniczy dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów

23 kwietnia – UNIEMYŚL

Na tropie przyrody - cykliczna impreza wiosenna (prelekcje i wycieczka)

30 kwietnia - OW CZARY

Wiosenne Spotkanie z Łąką

29 maja – UNIEMYŚL

Dzień otwartych domów przysłupowych

17 czerwca - OW CZARY

Dzień Pustej Klasy

2 lipca - OW CZARY

Letnie Spotkanie z Łąką

Szczegóły, programy i zasady uczestnictwa na stronach [www](http://www.kp.org.pl) oraz profilach FB Klubu i Stacji Terenowych

Wydawnictwo Klubu Przyrodników

ul. 1 Maja 22, 66-200 Świebodzin, tel./fax 683828236, e-mail: kp@kp.org.pl, www.kp.org.pl

Redakcja: Hanna Garczyńska, Paulina Grzelak, Andrzej Jermaczek (redaktor naczelny), Marta Jermaczek – Sitak, Paweł Pawlaczyk

Zdjęcia na okładce: Andrzej Jermaczek - str. 1, Andrzej Gabiński - str. 4

Archiwalne zeszyty Boćka w wersji pdf znaleźć można pod adresem:

http://www.kp.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=15&Itemid=146

Orle Pióro 2015 - str. 13-14

Najstarsze drzewo w kraju - str. 15-17

Inwentaryzacja pomników przyrody w województwie zachodniopomorskim - str. 18-22

Sprawozdanie z XXXIV Lubuskiego Konkursu Przyrodniczego - etap wojewódzki - str. 23-25

Certyfikat Blisko Natury dla Stacji Terenowej Klubu Przyrodników w Owczarach - str. 26-27

MiniFundusz. Czynna ochrona wybranych kolonii rozrodczych podkowców małych oraz nocka dużego w województwie śląskim - str. 28-29

PRZYRODA NA SZALI - str. 30-32